

Donbas 2014-2015

Co skutečně popisovali mezinárodní pozorovatelé OBSE a OSN

Rozšířená česká verze • aktéři, chronologie, lidská práva a podrobný rozbor Minských dohod

Metodika: Tento text je česká analytická syntéza primárních dokumentů OSCE/ODIHR, HCNM, OSCE Special Monitoring Mission (SMM), OHCHR a textů Minských dohod. Není to oficiální překlad OBSE ani OSN. U každé části je výslovně řečeno, o kterém aktérovi se mluví. Pokud monitorovací mise nedokázala určit pachatele, text to nepřisuzuje žádné straně.

Hlavní závěr: Dobové mezinárodní zprávy potvrzují skutečnou politickou a jazykovou nespokojenost části obyvatel Donbasu, násilí a závažná porušení práv na obou stranách. Nepopisují však situaci jako systematické etnické pronásledování či vyhlazování Rusů nebo ruskojazyčných obyvatel ukrajinským státem. Současně dokumentují vznik ozbrojených separatistických struktur, přeshraniční ruský prvek a později válku, v níž Minsk porušovaly různé strany různými způsoby.

1. Nejdřív: kdo je kdo

V krátké verzi bylo označení „ozbrojené skupiny“ místy příliš neurčité. V dobových zprávách OBSE se terminologie měnila a mise se často záměrně vyhýbala právním či politickým soudům. V tomto přehledu proto používám následující pracovní označení:

Označení	Co tím v dokumentu myslíme
Ukrajinská strana	Ozbrojené síly Ukrajiny, Národní garda, bezpečnostní složky a v některých obdobích dobrovolnické prapory bojující na straně Kyjeva. Pokud zdroj rozlišuje konkrétní jednotku, uvádím ji.
„DPR“ / „LPR“	Ozbrojené a politické struktury samozvané Doněcké a Luhanské „lidové republiky“ na území mimo kontrolu ukrajinské vlády. Uvozovky odpovídají dobové praxi SMM a neznamenaí uznání státnosti.
Separatistické / protivládní ozbrojené skupiny	Obecnější označení pro ozbrojené formace vystupující proti Kyjevu, zejména v rané fázi, kdy struktury „DPR/LPR“ ještě nebyly ustálené.
Ruský prvek	Osoby, bojovníci, zbraně či jiné formy podpory přicházející z Ruské federace. Neznamená to, že každý člen „DPR/LPR“ byl Rus; značná část byla místní.
SMM	Zvláštní monitorovací mise OBSE na Ukrajině. Civilní neozbrojená mise, která pozorovala bezpečnostní situaci, příměří, těžké zbraně, pohyb civilistů a další aspekty konfliktu.

Důležité pravidlo pro čtení zpráv OBSE

Když SMM napsala například „výbuch byl zaznamenán 5 km severně od pozice“, není to automaticky důkaz, kdo vystřelil. Když technici zkoumali kráter, někdy dokázali určit pravděpodobný směr palby, ale ani to vždy neumožnilo bezpečně identifikovat konkrétní jednotku. Proto tento dokument nepřekládá „dopad na území DPR“ automaticky jako „útok Ukrajiny“ ani „dopad na vládním území“ jako „útok DPR/LPR“.

2. Únor-březen 2014: jazyk, strach a politická polarizace

Po útěku prezidenta Viktora Janukovyče vznikla na východě a jihu Ukrajiny skutečná nejistota. Část obyvatel považovala novou moc v Kyjevě za nelegitimní nebo jí nedůvěřovala. Ruskojazyčnost však nebyla totožná se separatismem: mnoho ruskojazyčných obyvatel se považovalo za Ukrajince a podporovalo zachování jednotného státu.

Společná mise ODIHR a Vysoké komisařky OBSE pro národnostní menšiny (HCNM) z března-dubna 2014 je pro tuto otázku klíčová. HCNM po jednáních včetně Doněcku a Luhansku konstatovala, že etnicita, jazyk a politické postoje hrály roli, ale Ukrajina před krizí nezažila jasně vymezené etnické napětí stavějící etnické Ukrajince proti etnickým Rusům.

„Ukrajina nikdy nezažila jasně vymezené etnické napětí, které by stavělo etnické Ukrajince proti etnickým Rusům.“ (pracovní český překlad smyslu závěru HCNM)

To neznamená, že problémy neexistovaly. OBSE kritizovala nedostatečně promyšlený rámec menšinových práv a především politizaci jazyka. Parlament 23. února 2014 odhlasoval zrušení jazykového zákona z roku 2012. Tento krok byl pro část ruskojazyčných obyvatel silným signálem ohrožení.

Co se ale často vynechává: úřadující prezident Oleksandr Turčynov zrušení zákona nepodepsal a 27. února oznámil veto. Zákon tedy zůstal v platnosti. Nová vláda rovněž veřejně ujišťovala, že používání ruštiny nebude zakázáno. Politická škoda však už vznikla a ruská a místní protivládní propaganda tento krok intenzivně využívala.

3. Březen-duben 2014: násilí a vznik ozbrojených struktur

V této fázi OBSE zaznamenávala násilí mezi promajdanskými a antimajdanskými aktivisty, napadání novinářů, únosy, zastrašování a selhávání policie. Násilí nebylo jednostranné. Zároveň však začal kvalitativně nový jev: obsazování státních budov a strategických míst organizovanými ozbrojenými protivládními skupinami.

Ve Slovjansku monitorovací mise viděla zátarasy kontrolované těžce ozbrojenými maskovanými muži. V Doněcku a Luhansku byly obsazeny správní a bezpečnostní budovy. Na některých místech byly vyvěšeny ruské vlajky a později symboly „DPR/LPR“.

ODIHR zaznamenala také věrohodná tvrzení o organizovaném příjezdu některých účastníků z Ruské federace. To je třeba formulovat přesně: neznamená to, že povstání nemělo místní podporu. Znamená to, že už v rané fázi nebyl konflikt čistě uzavřeným místním sporem bez přeshraničního prvku.

4. Co bylo autenticky místní

Na Donbasu existovala reálná nespokojenost s Kyjevem. Část obyvatel požadovala decentralizaci nebo federalizaci, silnější postavení ruštiny a větší autonomii regionů. Někteří chtěli připojení k Rusku, jiní nikoli. OBSE například zaznamenala představitele Luhanské oblastní rady, kteří podporovali decentralizaci a regionální status ruštiny, ale současně odmítali separatismus.

Právě to je důležité pro pochopení konfliktu: kategorie ruskojazyčný – odpůrce Majdanu – zastánce federalizace – separatista – bojovník DPR/LPR se překrývaly jen částečně. Zjednodušit je na jednu skupinu znamená ztratit velkou část reality.

5. Od dubna 2014: otevřený ozbrojený konflikt

Ukrajinská vláda 14. dubna zahájila tzv. protiteroristickou operaci (ATO) proti ozbrojeným skupinám, které obsadily části Doněcké a Luhanské oblasti. Od této chvíle už nelze události popisovat pouze jako demonstrace nebo „národnostní půtky“: šlo o ozbrojený konflikt s frontou, dělostřelectvem, obrněnou technikou a rychle rostoucím počtem civilních obětí.

Na ukrajinské straně bojovaly pravidelné ozbrojené síly, Národní garda a dobrovolnické jednotky. Proti nim stály formace „DPR/LPR“ a další protivládní ozbrojené skupiny. OHCHR v průběhu roku 2014 dokumentoval také přeshraniční příliv bojovníků a těžkých zbraní z Ruské federace.

Civilisté byli ohrožováni ostřelováním z obou směrů, minami, nevybuchlou municí, únosy, svévolným zadržováním a rozpadem běžného právního prostředí. Pozdější analýzy OHCHR zdokumentovaly mučení a špatné zacházení jak u ukrajinských státních aktérů, tak u ozbrojených skupin na území „DPR/LPR“.

6. Minsk I: co se podepsalo v září 2014

První minský protokol byl podepsán 5. září 2014 v rámci Trilaterální kontaktní skupiny. Dokument podepsali zástupci Ukrajiny, Ruské federace a OBSE a také Alexandr Zacharčenko a Igor Plotnickij za separatistické struktury. Následné memorandum z 19. září mělo konkretizovat vojenské parametry příměří.

Minsk I nebyl jen „příměří“. Obsahoval mimo jiné zastavení bojů, monitorování OBSE, decentralizaci a zvláštní režim pro části Doněcké a Luhanské oblasti, propuštění rukojmích a nezákonně zadržovaných osob, zlepšení humanitární situace, předčasné místní volby a také stažení nezákonných ozbrojených formací, vojenské techniky, bojovníků a žoldnéřů z území Ukrajiny.

Příměří se však rychle stalo děravým. Boje pokračovaly například kolem doněckého letiště a dalších míst. Minsk I tedy nezastavil válku a na začátku roku 2015 následovala další velká eskalace.

7. Minsk II: 13 bodů a proč se o ně dodnes hádá

Dne 12. února 2015 vznikl „Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements“. Rada bezpečnosti OSN jej následně jednomyslně podpořila rezolucí 2202. Text obsahoval bezpečnostní i politické závazky, které na sebe navazovaly. Právě jejich pořadí a podmíněnost se později staly jedním z hlavních sporů.

Bod	Obsah	Koho / čeho se týkal
1	Okamžité a úplné příměří od 15. 2. 2015.	Vztahovalo se na bojující strany. Příměří bylo opakovaně porušováno.
2	Stažení těžkých zbraní oběma stranami do stanovených vzdáleností.	Výslovně závazek obou stran; SMM později nacházela zbraně za povolenými liniemi jak ve vládních, tak v „DPR/LPR“ oblastech.
3	Monitoring a verifikace OBSE.	SMM měla mít potřebný přístup a technické prostředky.
4	Dialog o místních volbách a zvláštním režimu.	Politický závazek především pro Ukrajinu a zástupce dotčených oblastí v rámci kontaktní skupiny.
5	Amnestie/pardon za události konfliktu.	Vyžadoval ukrajinskou legislativu.
6	Výměna všech rukojmích a nezákonně zadržovaných „všichni za všechny“.	Týkalo se obou stran.
7	Bezpečný přístup humanitární pomoci.	Praktická spolupráce všech relevantních aktérů.
8	Obnovení sociálních a ekonomických vazeb.	Významná povinnost Ukrajiny, včetně otázek bankovního systému a sociálních plateb.
9	Obnovení plné kontroly ukrajinské vlády nad státní hranicí.	Mělo začít až po místních volbách a být dokončeno po komplexním politickém urovnání a ústavní reformě.
10	Stažení všech zahraničních ozbrojených formací, vojenské techniky a žoldnéřů; odzbrojení nelegálních skupin.	Bezpečnostní bod zásadní pro otázku ruské vojenské přítomnosti.
11	Ústavní reforma a decentralizace, trvalá úprava zvláštního statusu.	Povinnost Ukrajiny, plánovaná do konce roku 2015.
12	Místní volby podle ukrajinského práva a standardů OBSE.	Vyžadovaly dohodu o modalitách a bezpečné podmínky.
13	Intenzivnější práce Trilaterální kontaktní skupiny.	Mechanismus pro praktické provádění dohody.

8. Porušovala Minsk jen Ukrajina? Ne.

Tvrzení „Minské dohody porušovala pouze Ukrajina“ neodpovídá záznamům SMM. Stejně nepřesné by ale bylo tvrdit, že Ukrajina splnila všechny své minské závazky. Bezpečnostní závazky byly porušovány na obou stranách a politická část dohody zůstala z velké části nenaplněná.

Příklad z 18. června 2015 je mimořádně názorný. SMM zaznamenala v rozporu s liniemi pro stažení těžkých zbraní v oblastech kontrolovaných „LPR“ desítky houfnic, tanků, protitankových děl a raketometů Grad; v oblasti kontrolované „DPR“ pozorovala koncentraci 24 tanků. Ve vládou kontrolovaných oblastech současně zaznamenala ukrytou 120mm zbraň a přepravované tanky. Jinými slovy: v jediné dobové zprávě jsou zaznamenána porušení na obou stranách.

Podobně 22. června SMM uvedla, že navzdory tvrzením všech stran o dokončeném stažení pozorovala zbraně porušující minské linie v oblastech „DPR“, „LPR“ i v oblastech kontrolovaných ukrajinskou vládou.

Dne 23. června SMM zjistila chybějící raketomet Uragan v ukrajinském skladu těžkých zbraní a současně jí „DPR“ na jednom ze svých skladovacích míst zabránila v plné kontrole sériových čísel. Tyto příklady ukazují, proč nelze seriózně udělat z monitoringu OBSE příběh o jediné provinilé straně.

9. Přístup monitorů: také součást Minsku

Minsk II požadoval účinné monitorování OBSE. SMM však měla opakovaně omezený pohyb. Omezení přicházela i z ukrajinské strany: například 3. září 2015 jí ukrajinské ozbrojené síly odmítly vstup do jednoho skladu těžkých zbraní. Tentýž den však SMM uváděla, že členové „LPR“ nadále brání monitorování většiny oblastí u hranice s Ruskou federací.

Tento rozdíl je důležitý. Jednotlivá odmítnutí či zdržení zaznamenávala SMM na obou stranách, ale v řadě zpráv opakovaně zdůrazňovala systematický problém s přístupem k rusko-ukrajinské hranici v částech Luhanské oblasti nekontrolovaných vládou. To omezovalo schopnost mise sledovat přeshraniční pohyb.

10. Politické body Minsku: kde selhávala Ukrajina

Proruský narativ bývá chybný v tvrzení, že jen Ukrajina porušovala Minsk, ale má reálný základ v tom, že Kyjev nedokončil některé zásadní politické závazky. Minsk II požadoval ústavní reformu s decentralizací a trvalou úpravu zvláštního statusu určitých oblastí Doněcké a Luhanské oblasti. Tyto kroky nebyly do konce roku 2015 plně realizovány v podobě předpokládané dohodou.

Problém byl zároveň v sekvenci. Text Minsku například stavěl obnovení plné kontroly Ukrajiny nad hranicí až za místní volby a komplexní politické urovnání. Kyjev naopak dlouhodobě namítal, že svobodné volby a politická normalizace nejsou realistické, dokud není zajištěno příměří, staženy těžké a zahraniční síly a existuje bezpečné prostředí. Separatistická a ruská strana zdůrazňovaly politické kroky Kyjeva. Tento spor o pořadí se stal jednou z hlavních příčin zablokování procesu.

Proto je přesnější říci: Ukrajina nesplnila všechny politické body; „DPR/LPR“ a jejich podporovatelé nesplnili všechny bezpečnostní body; příměří a stažení zbraní porušovaly různé strany. Z dokumentů OBSE nelze poctivě odvodit tezi o výlučné ukrajinské vině za neúspěch Minsku.

11. Rusko a Minsk: zvláštní problém role

Rusko později často tvrdilo, že je pouze prostředníkem, nikoli stranou konfliktu. Formální konstrukce Minsku byla skutečně neobvyklá: v Trilaterální kontaktní skupině byly Ukrajina, Rusko a OBSE, zatímco zástupci separatistických struktur dokumenty také podepisovali. Minsk II navíc v bodu 10 výslovně požadoval stažení všech zahraničních ozbrojených formací, vojenské techniky a žoldnéřů z území Ukrajiny pod dohledem OBSE.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2202 schválila balíček jednomyslně, tedy i hlasem Ruské federace. Doprovodnou deklaraci podpořili prezidenti Ruska a Ukrajiny spolu s prezidentem Francie a německou kancléřkou a znovu potvrdili respekt k suverenitě a územní celistvosti Ukrajiny.

Pro čtenáře je proto užitečné oddělit dvě otázky: (a) jakou právní/formální roli mělo Rusko v textu dohody a (b) jakou faktickou roli hrálo v konfliktu. To nejsou totožné otázky a samotný Minsk je definitivně neřeší.

12. Civilní obyvatelstvo a lidská práva

Civilní oběti nelze redukovat na národnost. Na obou stranách kontaktní linie žili převážně lidé stejného jazykového a kulturního prostoru. Mnozí ukrajinští vojáci byli sami ruskojazyční. Konflikt proto není dobře popsán jako válka „Ukrajinců proti Rusům“.

OHCHR zdokumentoval svévolná zadržení, mučení a špatné zacházení u aktérů ukrajinského státu i u ozbrojených skupin na území „DPR/LPR“. Kritika těchto činů je nutná. Zároveň jejich existence sama o sobě nedokládá státní plán systematického ničení ruskojazyčné populace.

13. Co tedy z dokumentů lze říci s vysokou jistotou

	Závěr
Ano	Na Donbasu existovala autentická nespokojenost části místních obyvatel s Kyjevem.
Ano	Jazyková politika po Majdanu vyvolala reálné obavy; hlasování o zrušení zákona v únoru 2014 bylo politicky velmi nešťastné.
Ano	Ukrajinské síly a bezpečnostní složky se během konfliktu dopouštěly porušování lidských práv.
Ano	Ozbrojené struktury „DPR/LPR“ se dopouštěly únosů, svévolného zadržování, mučení a dalších závažných porušení.
Ano	Konflikt měl místní základ i významný přeshraniční/ruský rozměr.
Ano	Minské příměří a pravidla pro těžké zbraně byly porušovány na obou stranách.
Ano	Ukrajina plně nedokončila politickou část Minsku, zejména ústavní a zvláštní-statusové uspořádání předpokládané dohodou.
Ne	Z dobových zpráv OBSE a OSN neplyne, že Ukrajina vedla systematickou etnickou vyhlazovací kampaň proti Rusům či ruskojazyčným obyvatelům.
Ne	Z monitoringu OBSE neplyne, že Minsk porušovala pouze Ukrajina.

14. Nejstručnější poctivá formulace

Donbas 2014-2015 byl skutečný ozbrojený konflikt s místními kořeny, ruským přeshraničním rozměrem, civilními oběťmi a zločiny různých aktérů. Mezinárodní pozorovatelé nezjistili obraz etnické války Ukrajinců proti Rusům. Minsk nebyl splněn: bezpečnostní ustanovení byla opakovaně porušována na obou stranách a politická ustanovení zůstala z velké části nedokončena. Proto tvrzení „Ukrajina osm let vraždila Rusy a sama porušovala Minsk“ není věrným shrnutím dobových

mezinárodních záznamů.

15. Od Donbasu k plné invazi v roce 2022: co bylo skutečným cílem?

Tady je nutná jedna důležitá korekce formulace. Nelze poctivě napsat, že invaze z 24. února 2022 „neměla souvislost“ s Donbasem. Vladimir Putin ochranu obyvatel Donbasu a údajnou „genocidu“ výslovně uvedl jako jeden z důvodů vojenské operace. Otázka ale zní jinak: vysvětluje ochrana Donbasu rozsah, cíle a směr ruské invaze? Dostupné důkazy ukazují, že ne.

15.1 Co tvrdilo Rusko

Ve vystoupení 24. února 2022 Putin prohlásil, že cílem operace je chránit lidi, kteří měli být osm let vystaveni „zneužívání a genocidě“ ze strany Kyjeva. Současně však oznámil dva mnohem širší cíle: „demilitarizaci“ a „denacifikaci“ celé Ukrajiny. Už tato formulace přesahovala obranu území Doněcké a Luhanské oblasti.

Mezinárodní soudní dvůr 16. března 2022 při rozhodování o předběžných opatřeních uvedl, že v dané fázi nemá k dispozici důkazy, které by ruské tvrzení o genocidě na území Ukrajiny dokládaly. Nešlo ještě o konečný rozsudek ve věci samé, ale soud současně nařídil Rusku vojenské operace zahájené 24. února pozastavit.

15.2 Nejdůležitější důkaz: kam ruská armáda skutečně zaútočila

Kdyby hlavním vojenským cílem bylo pouze odvrátit údajné ohrožení obyvatel Donbasu, bylo by obtížné vysvětlit útoky ze severu přes Bělorusko na Kyjev, útoky na Černihiv a Sumy, výsadkovou operaci u Hostomelu a jižní ofenzivu z Krymu. Tyto směry ležely daleko mimo Donbas.

Analýza RUSI založená na průběhu prvních měsíců války uvádí, že ruský plán počítal s rychlou invazí a následnou okupací země; klíčovým předpokladem bylo rychlé obsazení Kyjeva. RUSI už v prvních dnech války hodnotil útok na hlavní město jako součást snahy odstranit stávající ukrajinskou vládu a vytvořit politické uspořádání přijatelné pro Moskvu.

To je zásadní rozdíl mezi deklarovanou ochranou Donbasu a pozorovatelným operačním cílem. Útok na centrum ukrajinské státní moci ukazuje, že ambice invaze byly celoukrajinské.

15.3 Putinův vlastní text z roku 2021: problém nebyl jen Donbas

V červenci 2021 zveřejnil Putin rozsáhlý text „O historické jednotě Rusů a Ukrajinců“. Tvrdil v něm, že Rusové a Ukrajinci jsou v zásadě jeden historický národ a že oddělování Ukrajiny od Ruska je produktem vnějšího působení a projektu „anti-Rusko“. O několik dní později při vysvětlování článku znovu spojoval samostatné směřování Ukrajiny se vznikem bezpečnostní hrozby pro Rusko.

Polské Centrum východních studií (OSW) už v červenci 2021 interpretovalo tento text jako popření plně svébytné ukrajinské národní identity: podle Putinovy konstrukce tvoří Ukrajinci část širšího „ruského národa“ a přirozené spojení s Ruskem má být podmínkou ukrajinské existence a prosperity.

15.4 Projev 21. února 2022: zpochybnění samotné ukrajinské státnosti

Tři dny před invazí Putin nevěnoval svůj dlouhý projev pouze Donbasu. Tvrdil, že moderní Ukrajina byla vytvořena bolševickým Ruskem a Leninem, hovořil o „historických ruských územích“ a ironicky pohrozil, že Rusko může Ukrajině ukázat „skutečnou dekomunizaci“. Současně označil případné členství Ukrajiny v NATO za přímou bezpečnostní hrozbu.

To umožňuje rozlišit několik motivů, které se v ruském rozhodování překrývaly: imperiální/historické pojetí Ukrajiny, snaha udržet ji v ruské sféře vlivu, odpor k jejímu euroatlantickému směřování a bezpečnostní konflikt s NATO. Mezi odborníky se vede spor o relativní váhu těchto faktorů; seriózní analýza proto nemá tvrdit, že existoval jediný psychologický „skutečný důvod“ známý s absolutní jistotou.

15.5 NATO: reálný faktor, ale nedostatečné vysvětlení celé války

Putin a ruské vedení dlouhodobě označovali rozšiřování NATO a možnost budoucího členství Ukrajiny za bezpečnostní problém. Tento faktor není správně jednoduše vyškrtnout jako propagandu. V prosinci 2021 Moskva požadovala zásadní změny evropského bezpečnostního uspořádání a faktické uzavření dalšího rozšiřování NATO.

Současně však samotný bezpečnostní spor nevysvětluje Putinovo zpochybňování existence samostatného ukrajinského národa, nároky na historická území ani pokus dobýt Kyjev. Analytik Jeffrey Mankoff z CSIS proto upozorňuje, že Putinův projev z 21. února sice obsahoval výhrady k NATO, ale jeho jádrem byla mnohem fundamentálnější otázka: legitimita ukrajinské identity a státnosti samotné.

Také mezi odborníky existují rozdíly. Někteří kladou větší důraz na bezpečnostní dilemma a NATO, jiní na ruský imperialismus a identitární ideologii. Pro tento dokument je podstatné, že ani jedna z těchto hlavních odborných debat nevysvětluje invazi jako prostou humanitární operaci na ochranu obyvatel Donbasu.

15.6 Pohled ukrajinistů a historiků

Historik Serhii Plokhii, ředitel Harvard Ukrainian Research Institute, vidí klíčovou kontinuitu v ruské snaze udržet Ukrajinu v post-sovětském prostoru pod rozhodujícím vlivem Moskvy. V debatě na Harvardu v roce 2022 argumentoval, že neutralita a NATO samy o sobě nevysvětlují ruský cíl; za zásadní považoval snahu zabránit západnímu směřování Ukrajiny a obnovit ruskou kontrolu nad post-sovětským prostorem, který by bez Ukrajiny zůstal neúplný.

V rozhovoru pro Chatham House Plokhii později zdůraznil význam Ukrajiny pro ruské imperiální pojetí velmocenského postavení: Putinův projekt obnovení Ruska jako samostatného mocenského pólu byl podle něj úzce spojen se schopností přivést Ukrajinu do ruského integračního prostoru.

Politolog Taras Kuzio v odborném časopise Nations and Nationalism spojuje invazi s obnovením ruského imperiálního nacionalismu, který odmítá plnou samostatnost ukrajinského národa, a se sovětským narativem, jenž ukrajinskou snahu vymanit se z „ruského světa“ označuje za nacionalismus či nacismus. Jde o interpretační akademickou tezi, nikoli o zjištění monitorovací mise; právě proto ji v dokumentu oddělujeme od faktografických závěrů OBSE.

15.7 Donbas jako nástroj tlaku na celou Ukrajinu

Chatham House už před plnou invazí popisoval konflikt na Donbasu také jako prostředek, kterým Moskva mohla udržovat Ukrajinu nestabilní, slabou a obtížně integrovatelnou do západních struktur. Z ruského pohledu měl zvláštní status Donbasu podle preferované interpretace Minsku potenciál vytvořit uvnitř ukrajinského politického systému trvalou páku na směřování celé země.

Když se tento mechanismus do roku 2021 nepodařilo prosadit a Ukrajina se dál politicky a hospodářsky vzdalovala Rusku, Moskva přešla od omezeného konfliktu a politického nátlaku k pokusu změnit situaci vojenskou silou. To je interpretace sdílená řadou analytiků; přesnou osobní hierarchii Putinových motivů samozřejmě nelze dokázat jako laboratorní fakt.

15.8 Co tedy můžeme říci bez spekulace

Typ	Tvrzení
Doložené	Rusko veřejně používalo údajnou ochranu Donbasu a tvrzení o genocidě jako zdůvodnění invaze.
Doložené	ICJ v březnu 2022 uvedl, že nemá k dispozici důkazy, které by ruské tvrzení o genocidě dokládaly.
Doložené	Ruská invaze směřovala od prvního dne i na Kyjev a další oblasti stovky kilometrů od Donbasu.
Doložené	Ruský operační plán počítal s rychlým obsazením hlavního města a podrobením podstatně větší části Ukrajiny než Donbasu.
Doložené	Putin před invazí opakovaně zpochybňoval samostatnou ukrajinskou státnost a národní oddělenost od Ruska.

Typ	Tvrzení
Doložené	NATO a západní orientaci Ukrajiny ruské vedení označovalo za bezpečnostní hrozbu.
Analytický závěr	Ochrana obyvatel Donbasu sama o sobě nevysvětluje rozsah ani cíle invaze.
Analytický závěr	Nejpřesvědčivější odborné interpretace pracují s kombinací imperiálního pojetí Ukrajiny, snahy o její politické podřízení a odporu k jejímu západnímu směřování; liší se v tom, jakou váhu přikládají NATO.

15.9 Neistručnější formulace pro veřejný dokument

Rusko invazi oficiálně zdůvodňovalo mimo jiné ochranou obyvatel Donbasu před údajnou „genocidou“. Mezinárodní soudní dvůr v březnu 2022 uvedl, že nemá k dispozici důkazy, které by tvrzení o genocidě dokládaly. Samotný průběh invaze navíc ukazuje mnohem širší cíle: ruské síly od prvního dne útočily na Kyjev a další oblasti daleko od Donbasu a pokusily se zasáhnout centrum ukrajinské státní moci. Putinovy projevy a texty před válkou současně zpochybňovaly plnou svébytnost ukrajinské státnosti a stavěly samostatné západní směřování Ukrajiny do konfliktu s ruským pojetím historie a bezpečnosti. Odborníci se liší v relativní váze imperialismu, režimní politiky a obav z NATO, ale dostupné důkazy nepodporují redukci války na humanitární zásah na ochranu Donbasu.

16. Primární prameny a odborná literatura

Primární dokumenty k období 2014–2015

OSCE/ODIHR + HCNM – Human Rights and Minority Rights Situation, March–April 2014
<https://odihhr.osce.org/odihhr/118476>

OSCE – Minsk Protocol, 5 September 2014
<https://www.osce.org/home/123257>

OSCE – Minsk Memorandum, 19 September 2014
<https://www.osce.org/home/123806>

UN Security Council Resolution 2202 (2015), including Minsk II
<https://digitallibrary.un.org/record/787514>

OSCE SMM – Internal displacement in Ukraine, August 2014
<https://www.osce.org/ukraine-smm/122620>

OSCE SMM – Protection of Civilians and Freedom of Movement, May 2015
<https://www.osce.org/ukraine-smm/156791>

OSCE SMM – Daily Report, 18 June 2015
<https://www.osce.org/ukraine-smm/165461>

OSCE SMM – Daily Report, 22 June 2015
<https://www.osce.org/ukraine-smm/166171>

OSCE SMM – Daily Report, 23 June 2015
<https://www.osce.org/ukraine-smm/166601>

OSCE SMM – Daily Report, 3 September 2015
<https://www.osce.org/ukraine-smm/179926>

OSCE SMM – Access to Water, September 2015
<https://www.osce.org/ukraine-smm/183151>

OHCHR – Ukraine country reports
<https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine>

Prameny a odborné interpretace k roku 2022

Vladimir Putin – On the Historical Unity of Russians and Ukrainians, July 2021
<https://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/articles/66181>

Vladimir Putin – remarks on the 2021 historical-unity article
<https://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/copy/66191>

International Court of Justice – Order of 16 March 2022
<https://www.icj-cij.org/node/106135>

UN General Assembly Resolution ES-11/1 – Aggression against Ukraine
<https://digitallibrary.un.org/record/3965290>

RUSI – Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion, April 2022
<https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/operation-z-death-throes-imperial-delusion>

RUSI – Preliminary Lessons in Conventional Warfighting, Nov. 2022
<https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/preliminary-lessons-conventional-warfighting-russias-invasion-ukraine-february-july-2022>

CSIS / Jeffrey Mankoff – Russia's War in Ukraine: Identity, History, and Conflict
<https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-identity-history-and-conflict>

Harvard Ukrainian Research Institute – Plokhii and Colton on objectives of the invasion
<https://www.huri.harvard.edu/news/assessing-impact-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-eight-months>

Chatham House – Serhii Plokhyy interview on Russia, empire and Ukraine
<https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2023-06/serhii-plokhyy-russia-thought-it-was-invading-ukraine-2014>

OSW – analysis of Putin's 2021 historical-unity article
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2021-07-13/putins-article-historical-unity-russians-and-ukrainians>

Taras Kuzio – Imperial nationalism as the driver behind Russia's invasion of Ukraine, Nations and Nationalism
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/nana.12875>

LSE Public Policy Review – Revising History and 'Gathering the Russian Lands'
<https://ppr.lse.ac.uk/articles/86>

Poznámka k interpretaci motivů

Motiv státního rozhodnutí není možné „změřit“ stejným způsobem jako počet obětí nebo polohu těžké zbraně. Proto tato kapitola odděluje doložená fakta (veřejné výroky, směr útoku, vojenské plánování, soudní a mezinárodní dokumenty) od odborných interpretací. Neshoda odborníků o relativní váze NATO, imperialismu, režimních zájmů či historické ideologie je v textu zachována.

Rozšířená verze zpracována v září 2026.